

Sorskérdéseinkről Kor- és kórdiagnózisaimból

About our fate issues From my Diagnoses on Era and Disease

Lányi Gusztáv

ELTE ÁJK Politikatudományi Intézet

Abstract

My essay is a preliminary excerpt from my book titled Hungarian fate problems. Era and Disease diagnostics from a Socio-Psychological Perspective. In my book, I try to address – among other things – the issue of what determinant strength and/or weakness do the historical, political, pedagogical and psychological patterns of collective Hungarian fate present for us here and now. I will attempt to analyse the problems of Hungarian destiny in their local/Hungarian localities and even in their personal particularities without cutting them off from the universal world of universal values. I am presenting those fate problems, which in my opinion, are perhaps the most important of the many conflicts in our current Hungarian society, because they are an overwhelming presence in our everyday lives, often stirring up feelings of despair and hopelessness even in those whose vocation it would be to help. I do not want to shy away from the problems, nor do I want to raise false hopes – yet my final word can be nothing but encouragement, hope and faith. Thus, and that’s what the following excerpts are about: 1. Apocalypse and Christianity – 2. Somatic and sacral “Hungarian gospel” – 3. Christian (political) Identity – 4. St. Stephen and The Eucharist

Keywords: apocalypse and Christianity, “Hungarian Gospel”, Christian identity, Saint Stephen and the Eucharist

Absztrakt

Írásom előzetes részlet a *Magyar sorsproblémák. Társadalomlélektani kor- és kórképek* című könyvemből. Könyvemben – többek között – azzal a kérdéssel igyekszem szembenézni, hogy *a kollektív magyar sors történeti, politikai, pedagógiai és pszichológiai mintázatai vajon milyen determináló erőt és/vagy gyengeséget mutatnak itt és most számunkra?* Arra teszek kísérletet, hogy a magyar sorsproblémákat a maguk helyi/magyar lokalitásaiban, sőt személyes partikularitásaiban is úgy sikerüljön elemezni, hogy ne vágjam el az univerzális, az egyetemes értékek világtól sem. Azokat a sorsproblémákat mutatom be, amik a jelenlegi magyar társadalom számos konfliktusa közül, megítélésem szerint, talán a legfontosabbak, mert nyomasztóan

átszövik mindennapjainkat, sokszor a kilátástalanság és reménytelenség érzéseit felkavarva azokban is, akiknek pedig az lenne a hivatásuk, hogy segítsenek. Nem térek ki a problémák elől, nem keltek hiú ábrándokat – de a végső szavam nem lehet más, mint a biztatás, a reménység, a hit. Így és erről szól az alábbi néhány részlet is: 1. *Apokalipszis és kereszténység*. – 2. *Szomatikus és szakrális „magyar evangélium”* – 3. *Keresztény (politikai) identitás*. – 4. *Szent István és eucharisztia*

Kulcsszavak: apokalipszis és kereszténység, „magyar evangélium”, keresztény identitás, Szent István és eucharisztia

Az itt következő írásom előzetes részlet a *Magyar sorsproblémák. Társadalomlélektani kor- és kórképek* című könyvemből.¹

Könyvemben – többek között – azzal a kérdéssel igyekszem szembenézni, hogy *a kollektív magyar sors történeti, politikai, pedagógiai és pszichológiai mintázatai vajon milyen determináló erőt és/vagy gyengésséget mutatnak itt és most számunkra?* Arra teszek kísérletet, hogy a magyar sorsproblémákat a maguk helyi/magyar lokalitásaiban, sőt személyes partikularitásaiban is úgy sikerüljön elemezni, hogy ne vágjam el az univerzális, az egyetemes értékek világától sem. Nem tankönyvet írtam, mert nyílt és lezáratlan (sőt, talán lezárhatatlan) kérdéseket feszegetek. Azokat a sorsproblémákat mutatom be, amik a jelenlegi magyar társadalom számos konfliktusa közül, megítélem szerint, talán a legfontosabbak, mert nyomasztóan átszövik mindennapjainkat, sokszor a kilátástalanság és reménytelenség érzéseit felkavarva azokban is, akiknek pedig az lenne a hivatásuk, hogy segítsenek. Nem térek ki a problémák elől, nem keltek hiú ábrándokat – de a végső szavam nem lehet más, mint a biztatás, a reménység, a hit.

Így és erről szól az alábbi néhány részlet is.

Apokalipszis és kereszténység

Kedvenc balatoni (bor)szakértőm írását olvasom:

„Egymástól csak látszólag független válságok követik egymást. Klimatikus vészhelyzet – gazdasági migráció. Járványok. Háború. Pénzügyi, gazdasági és társadalmi válság. Az apokalipszis négy lovasa?” (Jásdi, 2022b)

Apokalipszis?

Most?

Kitől, mitől várhatunk megváltást?

Látszólag és/vagy valóságosan is minden reménytelen?

Kedvenc balatoni (bor)szakértőm így folytatja:

¹ Könyvem az Orpheusz Kiadónál jelenik meg.

Vezetőinket évtizedek óta politikai marketingműhelyek szakértői főzik ki számunkra. ... A pénzügyi rendszer és a piac, amelyek az elmúlt évszázadok fejlődését és növekvő jólétének kereteit adták, elérték jó működésük határait. Arra alkalmatlanok, hogy a romló környezet, a fogyó energiahordozók és alapanyagok és az ivóvíz válságát megoldják. Ehelyett új, túlélésünkhöz felesleges, a környezetet tovább romboló szükségleteket támasztanak. (Jásdi, 2022b)

És még nincs vége:

A tudomány a piac rabja. Elsősorban a legnagyobb piacé – a fegyverkezésé. Eredményei előbb rombolnak, mint hogy építhetnének. Előbb atombomba, mint nukleáris erőmű. A háború a növekedés lehetőségét kereső piacgazdaság szokásos szelepe. A természettudományok eredményeit tagadó, társadalomtudományok helyébe lépett provokatív és cinikus teóriák a társadalom békéjét támadják. (Jásdi, 2022b)

Ez már valóban maga az apokalipszis:

„Az apokalipszis fehér, vörös és fekete lovasa már köztünk száguldozik és úton van a sápadt lovas is kese lován. Addig is: a bort ne bánts!” (Jásdi, 2022b)

És a Balatont se bánts!

„Figyelem az eget, és visszafojtott lélegzettel jó híreket várok. A járvány és a háború végét. Öntöző, csöndes esőket a szőlőhegyen.” (Jásdi, 2022b)

Szomatikus és szakrális „magyar evangélium”

NE BÁNTSD A BORT!

- Nem holmi kocsmatöltelékek „szomjas” kívánsága ez, hanem a természetes életforma örökségéhez való hűséges ragaszkodás megnyilvánulása.²

NE BÁNTSD A BALATONT!

- A Balaton körül már jószérivel mindent szétbarmoltak a turizmus jegyében, ám a Tó még őrzi az eredeti, organikus életét. Ezért ebben az élő vízben úszni még ma is egészen más élmény, mint egy városi uszoda „tisztá” (klórozott) vizében. A víz és levegő találkozása a „végtelen” horizont látványát adja, ám a „magyar tenger” otthonos táj, nem pedig a félelmetesen végtelen tengerek/óceánok szorongást keltő világa.

NE BÁNTSD A MAGYART!

- A „ne bánts a magyart” nem könyörgés, nem fegyverletétel. Éppen ellenkezőleg! Ám nem is agresszív és provokatív melldőngetés. A végveszélyben is – sőt éppen ezért és ekkor – fegyverben (nem megadóan és nem támadóan) várja a jövőt; a fegyver: kard és szó/ige – *a szomatikus és a szakrális lélek együttes ereje.*

² Ehhez lásd paradigmaticus példaként: Jásdi, 2010.

Keresztény (politikai) identitás

Az emberi lélek *a puszta ismereteken túl identitása építésére is vágyik*. Egy Istent felejtő, keresztény gyökereit elvesztő poszt/modern világhelyzetben maradtak még néhányan, akik *keresztény (politikai) identitásuk* megszilárdítására is törekednek – innen és túl a politikán, de mégis határozottan politizálva is. Ehhez a bátor szellemi törekvéshez én Balás Béla emeritus püspök gondolatai között igazán figyelemre méltó megállapításokat találtam. Semmi hókuszpókusz – igazi bibliai bölcsesség! (Balás, 2021)

Például:

„Politizálni, közügyekkel törődni mindenkinek kell! A politizálás a mi szótárunkban a szeretet, a felelősség művészete, a másikkal szolgálata. Mindenben van politika, de a politika nem minden. A Biblia telve van ragyogó példákkal, csak másként szól, mint ahogy megszoktuk.”

Ilyen egyszerű, de határozott kijelentő mondatokban szólnak, szinte evidenciaszerűen, a következő példák is:

Isten, mivel maga a szeretet, sehogy se maradt meg egek lakójának. Szembeszállt a káoszszal és nem tisztelte másságunkat. Beavatkozott Káin magánéletébe, Ábrahámot rávette a közügyekre, majd Mózeset nemzetközi konfliktusba sodorta. Jeremiás és Ezdrás fedőnevű ügynökeivel ellenállási mozgalmat indított a kisemberekért. Dánielt, a határon túli kisebbségek képviselőjét, Baltazár lakomáján egyoldalú médiaelőnyhöz juttatta, így megbontotta az addigi egyensúlyt és előkészítette a pogányok Galileáját a Pusztába Kiáltó szavára.

De még nincs vége ezeknek a sodró erejű, meghökkentő evidenciáknak és szokatlan gondolati és érzelmi asszociációkkal is a keresztény identitást építő lendületes felsorolásnak – jönnek az újszövetségi példák:

Isten ugyanis

Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepén személyesen belépett a napi politikába, majd fokozatosan megszállta a világot, mert nem fért el a sekrestyében. Maga körül feldühítette a hámisakat és lázba hozta az igazakat. Miatta örült meg a beépített Júdás, és tőle nem tudott aludni a köztisztviselő Pilátus. (Balás, 2014, 2)

A kampánypszichológiai összefüggések is rendkívül meghökkentőek, de találóak: Isten első számú jelöltje 33 éven át kampányolt, „megbukott nagypénteken, és mégis győzött húsvétkor. Ezzel azonban nem elégedett meg. Ő ugyanis nem győzni, hanem meggyőzni akart. Igényt tartott a világ jobbszélére is, balszélére is, sőt a centrumra is.”

Valójában azonban Isten nem valamiféle (lefizetett/megvásárolható) kampánymenedzser, első számú jelöltje sem holmi ügyes(kedő) spin doktorok kommunikációs trükközéseinek „arculati” látványterméke, mert „Bántotta őt a lakomán üresen maradt hely, fájt neki a piacon ácsorgó, a gyümölcstelen ág és a kamattalan tőke. Tüzet hozott, amit lángoltatni akart. Ehhez viszont vérkönny kellett, majd meghasadt Szív és áradó Lélek.”

Nem csoda, ha „mindez megtörtént”: Isten részéről „minden rendben” – ám „résznünk” annál kevésbé. A helyzet ezért pocsék és ezért tart még a történelem.” (Balás, 2014, 2)

A történelemnek tehát koránt sincs vége.

Sőt!

Most kezdődik csak igazán – a keresztény (politikai) identitásépítés is: a SZERETET EREJÉVEL. A hívő ember ugyanis az események sodrában „nem viselkedhet hívős nézőként, avagy eszement rajongóként. (...) A világot, s benne az egyháztörténelmet utólag ugyan leírjuk, de előbb magunk alakítjuk.” (Balás, 2021, 18)

Szent István és eucharisztia

2021. augusztus 15–20. – szeptember 5–12.

Megváltó jelenlét:

„Az Úr nem ment el, itt maradt.

Őbelőle táplálkozunk.

Óh különös, szent, nagy titok!

(...) a mi

királyunk, Krisztus, nem halott!

A mi királyunk eleven! (Babits, 1938)

A mi magyar királyunk is eleven?

Egy elgondolkoztató történeti, politikai, pszichológiai és pszicho-teológiai párhuzam. – Jean Marie Lustiger (1926–2007), Párizs bíboros érseke egyik előadásában a következőket mondta: „A történelemben két népnek a fennmaradása valóságos csoda. Ez a két nép a zsidóság és a magyarság. A zsidók a mózesi törvény megszabta elkülönülésüknek, illetve teljes különállóságuknak, a magyarok pedig a keresztény népekhez való csatlakozásuknak köszönhetik fennmaradásukat.” (Jakab, 2021)

Magyar és/vagy keresztény

A Szent István-napi igéből idézek:

Hallgasd meg, fiam, fogadd el szavaimat, akkor megsokasodnak életed esztendei.

Megmutatom neked a bölcsesség útját, egyenes lesz az út, amelyen vezetlek.

Semmi sem gátolja lépteidet, amikor jársz, és ha gyorsan szaladsz, akkor sem botlasz meg.

Tartsd meg intelmemet, ne tágíts tőle! Őrizd meg, hiszen ez a te életed!

Ne lépj a gonoszok ösvényére, és a gonosztevők útján ne járj!

Hagyd el s ne menj rajta tovább, kanyarodj el tőle, úgy folytasd utadat!

Az igaz ember útja olyan, mint a hajnal pirkadása, amely egyre világosabb, míg fényes nappal nem lesz.

A gonoszok útja olyan, mint a sötét éjszaka, maguk sem tudják, miben botlanak meg.
 Fiam, figyelj szavaimra, nyisd ki füledet a beszédeimre!
 Ne tévedsz el őket soha a szemed elől, és őrizd meg a szíved közepében!
 Mert élet annak, aki megleli őket, gyógyulás az egész testének.
 Nagy gonddal őrizd a szívedet, mert hiszen belőle indul ki az élet.
 Tartsd távol magadtól a száj hamisságát, távolítsd el az ajkak álnokságát!
 Egyenest előre nézzen a szemed, legyen egyenes a szemed pillantása.
 Egyengess sima utat a lábadnak, legyenek biztosak mind az útjaid.
 Se jobbra, se balra ne térj le az útról, és a gonosztól tartsd távol a lábad. (Igenaptár 2021)

Nemcsak ezek a bibliai igék, de a Szent István-i „intelmek” sem veszítették el időszűrőségüket, ma is érvényesek, amelyekre erkölcsi életünk formálása céljából odafigyelni nagyon is érdemes (lenne). Erő és türelem, hit és méltóság, valódi tekintélytisztelet és őszinte alázat, férfiúi kitartás és megbocsájtó szeretet – és nem utolsósorban az uralkodói bölcsesség *királytükreben* a mai életünk bonyodalmai is megvizsgálhatók.³ Így a magyarság és a kereszténység összeegyeztetése igencsak összetett kihívás: *ma is igazi magyar sorsprobléma*. A Szent István-i örökség az „összeegyeztetés”: István magyarsága és kereszténysége nem egymástól külön-külön és egymást kizárva, hanem együtt fogható fel és értelmezhető. Ám mégis indokolt István felesége, Gizella aggódása, aki – Sík Sándor *István király* című drámájában egy helyen – ezt mondja: „*meg akarja ölni benned a magyar a keresztényt*”. Vazul kifakadása is indokolt, aki viszont azt mondja: „a keresztény ölte meg benned a magyart”.

Sík Sándor tompította ezt a konfliktust, mert valóban szinte alig volt megoldható (vagy inkább máig megoldhatatlan maradt?) az itt szóban forgó feszültség, ezért drámai a Sík Sándor-féle interpretációban is ez a mondat: „Nem! Ez a kettő nem kettő [magyarság és kereszténység], hanem egy! És egyé kell lennie népem szívében is, mert elpusztulunk, ha e kettő egyé nem lesz!” (Sík, 1934.)

István ezt az egyé-levést inkább egyé-tevésként gyakorolta: *kemény szeretettel* (vérrel és karddal, hatalmi erővel is) hozta létre és alapozta meg.⁴ Ám a kard hatalma önmagában kevés lett volna a SZERETET, a SZAKRALITÁS *kohéziós ereje* nélkül. Ezt végül is a női princípium közvetítő hatásában találta meg: *Szűz Máriában*.

Nagyboldogasszony napja: augusztus 15. – István király a halála előtti legutolsó, végrendelkezésnek tekinthető tettével nemcsak koronáját, de nemzetét is nem egy közönséges földi halandónak, vagy valamelyik földi nagyhatalomnak, hanem a *Magna Dominanak*, a *Nagyasszonynak* az égi oltalmába ajánlotta.

³Lásd *Szent István király Intelmei Imre herceghez*. vö. Bogyay, 1988. lásd még: Bene, 1999, Klaniczay, 2000.

⁴A keresztény állam etatizmusa vagy őskeresztény, illetve a népi vallásosság és a pogány hiedelmek „szabadsága” – ez volt a tét. Az összefüggések bonyolult és árnyalt kifejtésére itt most nincs lehetőségem. Egy rövid utalással mégis hadd jelezsem: az „apostoli királyság” Szent István-i hagyománya a világi-hatalmi államépítő = etatista erőkoncentráció szimbolikus univerzuma volt, a szakrális (ebben az őskeresztény) kontinuitás átértelmezésével és végső soron megszakításával (Koppány kivégzése stb.). – Lásd ehhez: Grandpierre, é.n.; Gönczi, 2015; Kocsis, 2012; Pap, 2013; Tóth é.n. (2017).

István királynak az utódlással kapcsolatos személyes, apai fájdalma és államférfíui gyötrő aggodalma országa jövőbeli sorsáról: *kegyetlen fájdalom volt*. (Imre fia, aki a trónon is utódja lett volna, balesetben meghalt). Két választása maradt: a pogány rokon, Vazul, vagy az idegen, az olasz Péter. Ha a szívéhez közel álló Vazulra gondolt, a „tisztá magyarrá”, attól a kereszténységet féltette. Ha a „velencei Pétert” látta maga előtt, aki „jó keresztény, de idegen”, a magyarság függetlenségéért és jövőjéért aggódott. Ezért aztán nagyon bölcsen sem az egyiket, sem a másikat, hanem a Nagyszonyt választotta, nála kötött ki, benne vélte a biztos égi oltalmat megtalálni. Ez nem más, mint a Teremtő Erő: az Animus és az Anima együtt, a szomatikusból a szakrálisba, a szakrálisból a szomatikus felé ívelve spirális mozgással, de *nem lefelé, pusztító és pokoli örvényléssel, hanem fölfelé*, a transzcendens **otthont és hazát** éltető világa felé.

Mária élete: archetípus és szakralitás. – Mária története olyan archetipikus képeket, eseményeket, csomópontokat tár elénk, amelyek a női személyiségfejlődés és hivatás kibontakozása szempontjából alapvetőek: olyan pontokat találunk Mária életében, amelyek az *anima-* és *animus* integrációs lépéseiként értelmezhetők. Sőt, a róla szóló viszonylag csekély forrás éppen támogatja ezt a szemléletet, mivel életének egyes jele- netei ikonszerűen sűrítik a női személyiségfejlődés legfontosabb integrációs pontjait.

A női lélekrész integrálása

Angyali üdvözlés (annuntiatio): befogadás, megnyílás, elköteleződés, odaadás, bizalom. – *Látogatás Erzsébetnél* (vizitáció): intimitás, kapcsolódás, találkozás, segítőkészség, szeretet, (női) barátság. – *Betlehemi születés* (nativitas Dei): életadás, áldozat, tápláló szeretet, gyengédség. – *Gyermeknevelés – Jézus elvesztése és megtalálása*: gondoskodás, figyelem, önzetlen szeretet, jelenlét, nevelés-növelés. – *Pietà*: veszteség, elválás, elengedés, szenvedni tudás, erősség, gyengédség.

A férfi lélekrész integrálása

A kánai menyegző: (Jn 2,1–12) figyelem, tudatosság, felelősségvállalás, bátorság, a konfrontáció vállalása. – *Mária a kereszt alatt* (Stabat mater): erő, biztonságadás, hit, szenvedni tudás, stabilitás, állhatatosság. – *Pünkösöd* (pentekosztész): lelkesedés, küldetésstudat, közösségvállalás, állhatatosság, kapcsolatteremtés. – *A Napba öltözött asszony*: (Jel 12,1–2,31) rend, belső sugárzás, világosság, a jó győzelme, erő. – *A mennyben megkoronázott Mária*: hatalom, erő, közbenjáró segítőkészség, igazságosság.

Ezt a mintajelleget ismerte fel a patrisztikus teológiai alapokon születő középkori ikonográfia, amikor Mária életének eseményeit az evangéliumok alapján – az apokrif hagyományokkal kiegészítve – női történetként ábrázolták. Olyan jelenetek sorát emelik ki a templomokban megjelenő ábrázolások, amelyek szimbolikusan, képekben jelenítik meg Mária történetén keresztül az egyetemes lelki és spirituális összefüggéseket: egyszerre mesélik el az ő személyesen egyedi történetét, az ebben a történetben megjelenő általánost, és közben, a középkori gondolkodásnak megfelelően, minden-

nek szimbolikus értelme – az üdvösség története, az emberiség spirituális története – is feltárul. (Tornay, 2011)

A Nagyboldogasszony napja történeti és politikai pszicho-teológiája. – István király tehát egyfelől személyes, apai fájdalma Imre fia halála miatt, másfelől az uralkodó államférfiúi gyötrelme, kétségbeesése az ország bizonytalan jövője miatt: olyan személyes és történeti-politikai szorongásokat keltettek benne, ami a teljes integritásvesztés örvénylő poklába taszíthatták volna. Ám István: az apa, és István: a király megküzdött a kétségbeeséssel – bölcs döntést hozott. A megújulás energiájára talált rá – Máriában, a Magna Dominában: a spirituális erőben, olyan női integrációs forrásban, ami/aki felszabadította benne/belőle a termékeny állam(i)férfiúi energiákat – még a halál torkában is. Ezzel évszázadokra előre, immár több mint ezer éve, mintáértékű megküzdési stratégiát adott utódainak: a leendő apáknak – és persze a leendő politikusoknak is.

Ez lehet (talán) a magyar eucharisztia: a keresztény Magyarország!

Ennek szimbolikus gesztusa volt, amikor az 52. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus záró miséje előtt a Szépművészeti Múzeumban, 2021. szeptember 12-én a magyar miniszterelnök, Orbán Viktor átadta Ferenc pápának annak a levélnek a másolatát, amit IV. Béla királyunk IV. Ince pápához intézett. (Kovács, 2021) Ennek a diplomáciai gesztusnak nagyon is fontos történeti-politikai és pszichológiai jelentése volt/van: „a független Kárpát-medence védelme jelentette a mi küldetésünket és hivatásunkat”. (Orbán, 2015–2022)⁵

Működik ez a magyar eucharisztia?⁶

A végzetes és posztmodern értékrelativitások korában, amikor már alig van élő és tartós kohézió a családi és a nemzeti életközösségekben; amikor a politikai, az üzleti siker marketinges és kommunikációs illúziógyártók terméke; amikor az organikus életvilágainkban is civilizációs/kulturális és humánökológiai vészhelyzet van (pandémia, környezeti katasztrófák, háborúk stb.) – működik/működhet még a magyar eucharisztia?

A „happys”, fesztiváljellegű, nagy, liturgikus tömegrendezvények és/vagy a belső lélekmozgások néma rezdülései – mindez a kis- és nagyvilágaink hanyatlása, (vég?) romlása folyamataiban: a Nyugat, Európa és Magyarország keresztény gyökereinek

⁵ Ez a küldetés a jelen- és a jövőidőre is érvényes (lehet)? Lásd ebben az összefüggésben: A magyarok küldetése a Kárpát-medence védelme. Origo.hu 2021. 09. 13.

⁶ A múlt idők tanulságaképpen utalok az 1938-ban, szintén Budapesten megtartott 34. Eucharisztikus Világkongresszusra, annak is Pacelli bíboros, pápai legátus által elmondott megnyitó beszédére. Ebben a beszédben a fő téma, az eucharisztia árnyalt teológiai kifejtése mellett, Pacelli bíboros szólt a világ politikai bajairól, a közelgő világégés lehetőségét is megemlítette. Elismerően szólt Magyarország történelmi szerepéről, a „kereszténység védőbástyája” szerepéről; sőt arról is, hogy Magyarországra esetleg ismét ez a feladat vár(hat) a fenyegető német nácizmussal és a másik fő ellenséggel, a bolsevizmussal szemben. (lásd Pacelli pápai legátus megnyitó beszéde 1938. május 25-én). Ebből a szempontból is nagyon tanulságos dokumentumok, kiadványok: Bangha, 1938.a, 1938.b, lásd még Ligeti, 2018.

bomlásai közepette. Ám az *áhitatos tömeg* jelezte: a közösségi lélek konstruktív identitásvédő és identitásépítő hatása is jelen volt.⁷

*Az igaz ember útja olyan, mint a hajnal pirkadása, amely egyre világosabb, míg fényes nappal nem lesz? A gonoszok útja olyan, mint a sötét éjszaka?*⁸

Irodalomjegyzék

- A magyarok küldetése a Kárpát-medence védelme. <https://www.origo.hu/itthon/20210913-orban-viktor-a-magyarok-kuldetese-a-karpatmedence-vedelme.html>
- Babits (1938). Eucharisztia. Nyugat 1938. 6. <https://epa.oszk.hu/00000/00022/00629/201-02.htm>
- Balás Béla (2014.) Mégis győzött húsvétkor ... Spiritus. A Kaposvári egyházmegye lapja. 2014. március
- Bangha Béla (szerk.) (1938a). Az Eucharisztia – Az Oltáriszentség tanainak hittani és erkölcsi tartalma. Korda RT Kiadása. http://www.ppek.hu/konyvek/Bangha_Bela_Az_Eucharisztia_1.pdf
- Bangha Béla (szerk.) (1938b). Napkelet és Napnyugat. Élő szellemek hódolata az Oltáriszentség előtt. http://www.ppek.hu/konyvek/Bangha_Bela_Napkelet_es_napnyugat_1.pdf
- Bene Sándor (1999). Theatrum politikum. Nyilvánosság, közvélemény és irodalom a kora újkorban. Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Bogyay Tamás (1988). Stephanus Rex, Ecclesia.
- Gönczi Tamás (2015). Nimród gyűrüje – Pilis mint szakrális kultuszhelyünk. Angyali Menedék Könyvkiadó.
- Grasndpierre Attila (é.n.). Ősi Magyarország. A Kárpát-medence és a Selyemút népeinek felemelkedése. Titokfejtő Könyvkiadó.
- Igenaptár 2021. 08.20. <https://igenaptar.katolikus.hu/nap/index.php?holnap=2021-08-20>
- Jakab Gábor (2021). Magyarság és kereszténység Szent István szellemében. Romkat.ro <https://romkat.ro/2021/08/21/magyarsag-es-keresztenyseg-szent-istvan-szellemben/>
- Jásdi István (2010). Szerenád a szőlőben. Jásdi Pince Kft.
- Jásdi István (2022a). Megöregedni. Mandiner.hu 2022. április 13. https://mandiner.hu/cikk/20220413_megoregedni
- Jásdi István (2022b). Járványok. Háború. Pénzügyi-, gazdasági- és társadalmi válság. Mitől várhatunk megváltást? Mandiner.hu 2022. július 22. https://mandiner.hu/cikk/20220722_jasdi_istvan_vendegszerzo
- Klaniczay Gábor (2000). Az uralkodók szentsége a középkorban. Magyar dinasztikus szentkultuszok és európai modellek. Balassi Kiadó.
- Kocsis István (2012). A Szentkorona-eszme időszerűsége. Püski.

⁷ Az *áhitatos tömeg* mibenlétéről lásd Pataki, 1998, 132–134.

⁸ Ezekkel a kérdő mondatokkal visszautalok a Szent István-napi ígére – nem megkérdőjelezve, pusztán az *elgyengülését* jelezve.

- Kovács András (2021). Orbán Viktor kérése Ferenc pápához: Ne hagyja elveszni a keresztény Magyarországot! <https://www.origo.hu/itthon/20210912-orban-ferenc-papa-ne-hagyja-elveszni-a-keresztény-magyarorszagot.html>
- Ligeti Dávid (2018). Trianon az Eucharisztia budapesti világünnepének fényében 1938-ban. Trianoni Szemle. 2018 (július-december), http://real.mtak.hu/103193/7/Trianoni-Szemle_2018__pages482-488.pdf
- Orbán Viktor (2015–2022). Szamizdat 12. <https://2015-2022.miniszterelnok.hu/szamizdat-12/>
- Pacelli pápai legátus megnyitó beszéde 1938. május 25-én. <http://www.bibl.u-szeged.hu/ha/esemeny/euch/doc/legatus380525.html>.
- Pap Gábor (2013). Angyali korona, szent csillag. A Magyar Szent Korona. Vérszerződés Kft.
- Pataki Ferenc (1998). A tömegek évszázada. Bevezetés a tömeglélektanba. Osiris Kiadó.
- Sík Sándor (1934). István király. https://hu.wikipedia.org/wiki/S%C3%ADk_S%C3%A1ndor
- Szent István király Intelmei Imre herceghez. <https://mek.oszk.hu/00200/00249/00249.htm>
- Tornay Krisztina (2011). Közelítések a női spiritualitás feltárásához. Embertárs. 2011(4), 359–375. https://jezsuitakiado.hu/wp-content/uploads/2020/03/08_tornay_krisztina_et_2011-4.pdf
- Tóth Zoltán József (szerk.) (2017). Hungaria Archiregnum. Szent Korona-eszme, Szent Korona-tan, Alaptörvény. Két Hollós Kiadó.